

INSTYTUT BIOTECHNOLOGII
PRZEMYSŁU ROLNO-SPOŻYWCZEGO
im. prof. Wacława Dąbrowskiego
PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY

ZIARNO PSZENICY

WARTOŚĆ TECHNOLOGICZNA
ZE ZBIORÓW 2023 ROKU

Badania prowadzone w ramach Zadania 1.: Analiza jakości surowców rolnych z uwzględnieniem zagrożenia wystąpienia substancji skażających realizowanego na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi na podstawie umowy nr DRE.prz.070.2.2023.

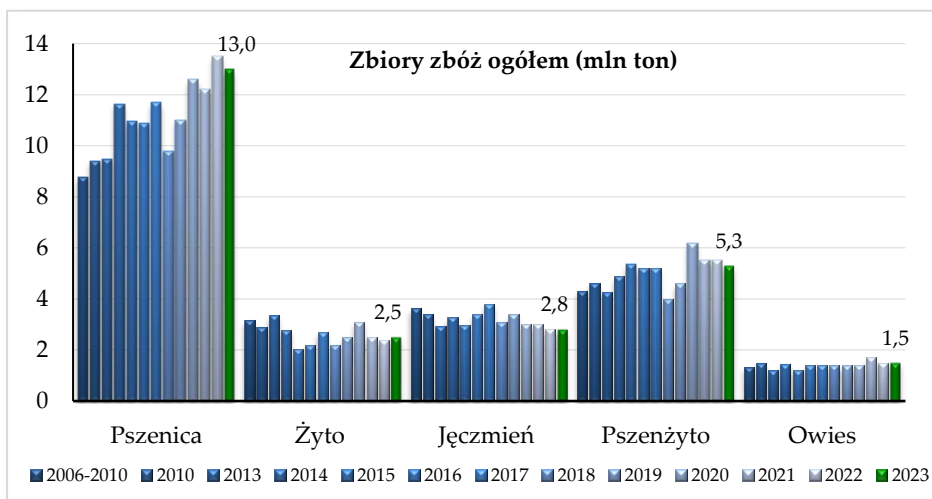
Opracowanie: dr inż. Anna Szafrńska, Aleksandra Boniecka, Ewa Jastrzębska, Bernadeta Ograbek, Małgorzata Rasińska, Klaudia Gańko, Witt Wilczyński, Justyna Grabarczyk

Zakład Przetwórstwa Zbóż i Piekarstwa
Instytut Biotechnologii Przemysłu Rolno-Spożywczego
im prof. W. Dąbrowskiego - Państwowy Instytut Badawczy
Warszawa, listopad 2023 r.
ISBN 978-83-963861-5-1
Źródło zdjęć: A. Szafrńska

Zbiory pszenicy według danych GUS

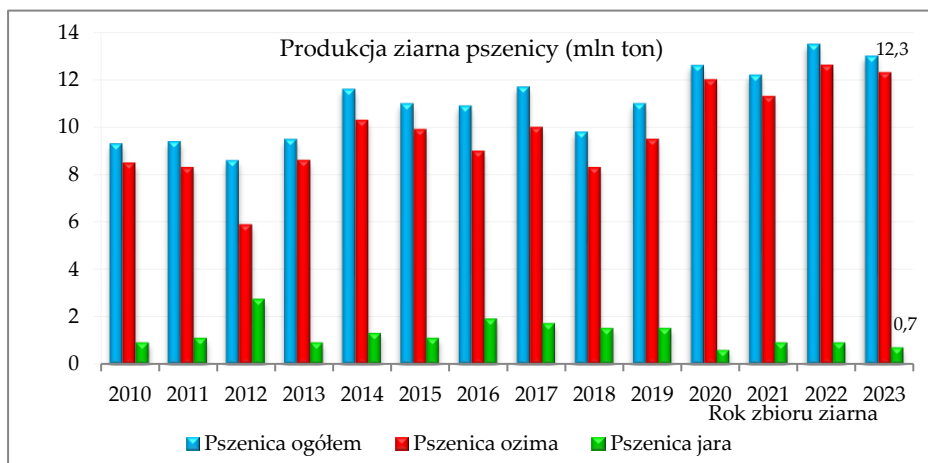
Według przedwynikowego szacunku głównych ziemiopłodów rolnych i ogrodniczych Głównego Urzędu Statystycznego, ogłoszonego 29 września 2023 roku, w bieżącym roku zebrano drugie co do wielkości rekordowe 13 mln ton pszenicy, co stanowi o 0,5 mln ton mniej niż w ubiegłym roku, ale aż o 0,8 mln ton więcej niż w 2021 r. Zbiory pszenicy w 2023 roku są również znacznie wyższe niż średnia z lat 2015-2020, która wynosi 11,2 mln ton. Dla porównania średnia roczna wielkość zbiorów pszenicy w latach 2006-2010 kształtowała się na poziomie tylko 8,8 mln ton. Zbiory pszenicy w Polsce stanowią 37% krajowych zbiorów zbóż ogółem, które w 2023 roku oszacowano na 35,2 mln t.

Zbiory pszenicy w Polsce w 2023 r. stanowią 9,7% zbiorów w UE-27, które według DG AGRII szacowane są na 126,5 mln ton. Polska jest trzecim co do wielkości producentem pszenicy na tle krajów UE-27 za Francją (35,1 mln ton), Niemcami (21,3 mln ton) i przed Rumunią (10,5 mln ton).

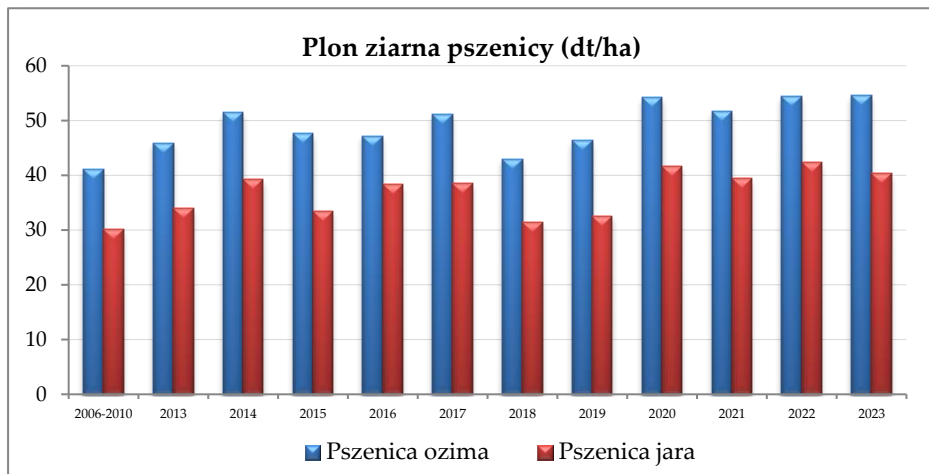
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zbiory pszenicy ozimej wg GUS szacowane są na drugim co do wielkości rekordowym poziomie 12,3 mln ton (w 2022 roku zebrano 12,6 mln ton). Średni plon pszenicy ozimej w 2023 roku wyniósł 54,5 dt/ha i jest na zbliżonym poziomie co w 2022 roku, o 2,73 dt/ha większy niż w 2021 roku oraz wyższy o 4,5 dt/ha w ciągu ostatnich pięciu lat (średnia z lat 2018-2022 wynosi 50,0 dt/ha). Jest również o 13,4 dt/ha wyższy niż średnia z lat 2006-2010.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zbiory pszenicy jarej w 2023 r. szacowane są na niższym poziomie niż w 2021 i 2022 roku i wynoszą 0,7 mln ton. Biorąc pod uwagę wielkość produkcji pszenicy jarej w 2020 r. (0,6 mln ton), są to dwa sezony o najniższych zbiorach pszenicy jarej w ostatnich dziesięciu latach. Zbiory pszenicy jarej w latach 2014-2019 kształtowały się na średnim poziomie 1,5 mln ton. Od 2020 r. widoczny jest spadek produkcji poniżej 1 mln ton. Plon pszenicy jarej w 2023 roku wyniósł 40,3 dt/ha i był o 2,1 dt/ha niższy niż w 2022 roku i o 0,7 dt/ha wyższy w porównaniu do 2020 roku. Średni plon pszenicy jarej w ostatnim pięcioleciu (2018-2022) kształtował się na poziomie 37,6 dt/ha, w porównaniu do średniej z lat 2006-2010 na poziomie 30,1 dt/ha.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

We wstępnym szacunku GUS dotyczącym głównych ziemiopłodów rolnych i ogrodnicych w 2023 roku, wskazano następujące niekorzystne czynniki, które miały wpływ na kształtowanie się produkcji roślinnej w roku gospodarczym 2022/23:

- chłodne dni w kwietniu i w pierwszej połowie maja ze spadkami temperatury powietrza przy gruncie (w kwietniu miejscami nawet poniżej -9°C), hamujące wzrost i rozwój roślin,
- wiosenny niedobór opadów deszczu, powodujący rejonami nadmierne przesuszenie gleby,
- lokalnie występujące w czerwcu i w lipcu ekstremalne zjawiska klimatyczne, tj. burze, gradobicia i nawałnice połączone z silnym wiatrem.

Wśród korzystnych czynników wpływających na kształtowanie się produkcji roślinnej w roku gospodarczym 2022/23, w raporcie GUS wymieniono:

- przeprowadzenie siewów zbóż w optymalnych na ogół terminach agrotechnicznych i sprzyjających warunkach pogodowych,
- dobre wyrośnięcie i rozkrzewienie roślin ozimych w końcowej fazie wzrostu jesienią 2022 r.,
- niewielkie straty zimowe zbóż ozimych (zaorano 0,1% zasianej powierzchni).

Material badawczy

Material badawczy stanowiło **476 próbek** ziarna pszenicy ze zbiorów 2023 roku. Próbkę do badań realizowanych w Zakładzie Przetwórstwa Zbóż i Piekarstwa IBPRS-PIB pochodziły z towarowej produkcji rolniczej i zostały dostarczone za pośrednictwem Ośrodków Doradztwa Rolniczego. Próbkę pochodziły z różnych rejonów klimatyczno-uprawowych, przyjętych przez Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych (COBORU) dla potrzeb oceny odmian w Polsce. W pracy przyjęto założenie aby liczba próbek badanych z danego rejonu klimatyczno-uprawowego reprezentowała wielkość produkcji pszenicy w tym rejonie.

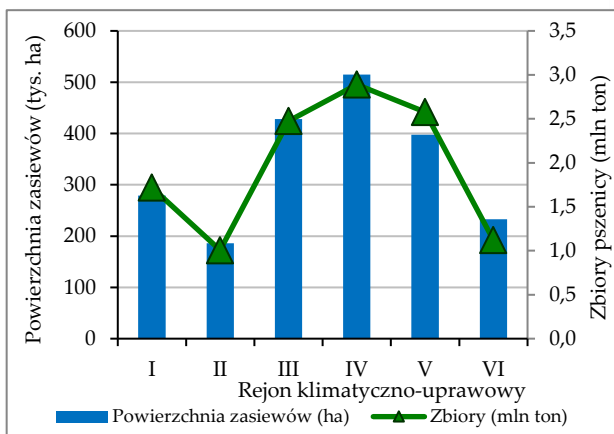
Liczebność i pochodzenie próbek ziarna pszenicy ze zbiorów 2023 roku, których wyniki oceny jakości analizowano w ZPZiP IBPRS-PIB

Rejon klimatyczno-uprawowy wg COBORU	Liczba próbek	
	sztuk	% ogólnej liczby próbek
I	70	14,7
II	37	7,8
III	103	21,6
IV	128	26,9
V	86	18,1
VI	52	10,9

Rejony klimatyczno-uprawowe w ocenie odmian prowadzonej przez COBORU

Wielkość produkcji i powierzchnia zasiewów pszenicy w rejonach klimatyczno-uprawowych (wg GUS za lata 2017-2022)

Metody badań

W ZPZiP IBPRS-PIB wykonano oznaczenia następujących wyróżników jakościowych:

- gęstość ziarna w stanie zsypanym - zgodnie z metodyką określoną w PN-EN ISO 7971-3:2019;
- liczba opadania - zgodnie z metodyką określoną w PN-EN ISO 3093:2010.

Pozostałe wyróżniki jakościowe (wilgotność ziarna, zawartość białka, ilość glutenu, wskaźnik sedymentacyjny Zeleny'ego, wartość wypiekowa „W”) oznaczano przy użyciu analizatora całoziarnowego X-Grain (Infracont) wykorzystującego technikę pomiarową bliskiej podczerwieni NIR z zainstalowanymi kalibracjami opracowanymi w odniesieniu do krajowego ziarna pszenicy. Kalibracje zostały dostosowane do próbek ziarna pszenicy ze zbiorów 2023 roku. W zestawie próbek zastosowanych do testowania kalibracji uwzględniono od 30 do 80. próbek pochodzących z różnych rejonów kraju. Były to próbki ziarna o zróżnicowanych wartościach poszczególnych wyróżników jakościowych oznaczonych metodami referencyjnymi:

- wilgotność ziarna wg PN-EN ISO 712:2012,
- zawartość białka wg PN-EN ISO 20483:2014-02,
- ilość glutenu wg PN-EN ISO 21415-2:2015-12,
- wskaźnik sedymentacyjny Zeleny'ego wg PN-EN ISO 5529:2010,
- wartość wypiekowa „W” za pomocą alweografu wg PN-EN ISO 27971:2015-07.

Wyniki i omówienie

Badane próbki ziarna pszenicy charakteryzowały się najniższą w wieloleciu zawartością białka (średnio 12,4% s.m.) i ilością glutenu (średnio 22,6%). Gęstość ziarna w stanie zsypanym (średnio 76,8 kg/hl) i liczba opadania (średnio 291 s) były zbliżone do średniej wieloletniej i spełniały wymagania stawiane ziarnu na cele konsumpcyjne.

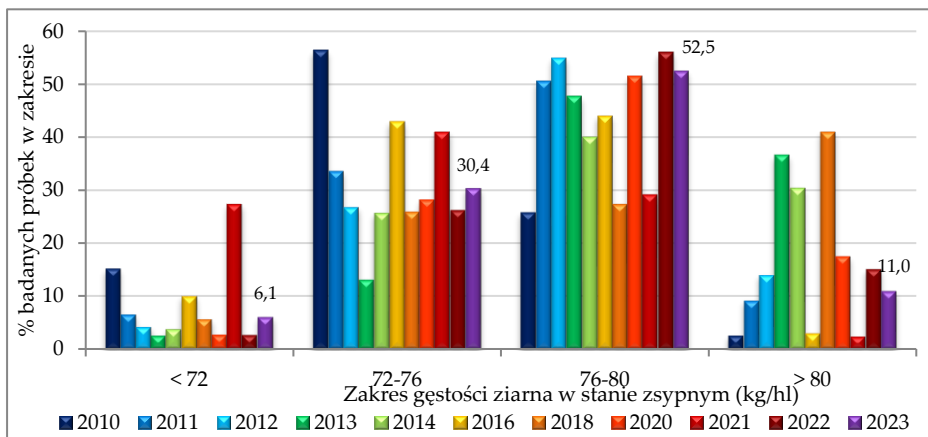
Zróznicowanie wybranych wyróżników jakościowych w zależności od rejonu klimatyczno-uprawowego wg badań ZPZiP IBPRS-PIB

Rejon klimatyczno-uprawowy	Gęstość ziarna w stanie zsypanym (kg/hl)	Zawartość białka (Nx5,7) (%s.m.)	Ilość glutenu (%)	Wskaźnik sedymentacyjny Zeleny'ego (cm ³)	Wartość wypiekowa "W" (alweograf) (×10 ⁻⁴ J)	Liczba opadania (s)
Średnia w kraju	76,8	12,4	22,6	35	239	291
zakres	66,7-85,8	8,1-18,1	<13-34,2	10-59	<60-385	62-442
I	77,0	13,2	23,1	38	233	234
zakres	72,3-83,5	9,7-18,1	14,9-32,1	18-50	105-339	62-355
II	77,6	12,8	23,9	35	248	305
zakres	66,7-83,7	10,7-15,5	17,6-29,5	19-50	143-351	88-394
III	76,9	13,0	24,8	38	252	308
zakres	68,2-84,8	10,0-17,4	16,5-33,2	21-59	<60-385	103-442
IV	76,9	12,7	23,8	37	268	309
zakres	69,8-85,8	8,4-16,5	<13-32,9	14-57	150-352	127-398
V	77,4	10,9	19,8	28	208	303
zakres	67,3-83,6	9,1-15,0	<13-34,2	14-56	106-353	110-379
VI	74,5	11,3	18,9	29	196	260
zakres	68,3-81,6	8,1-14,6	<13-29,0	10-48	<64-346	65-358

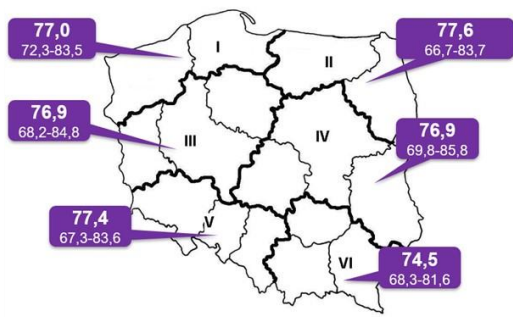

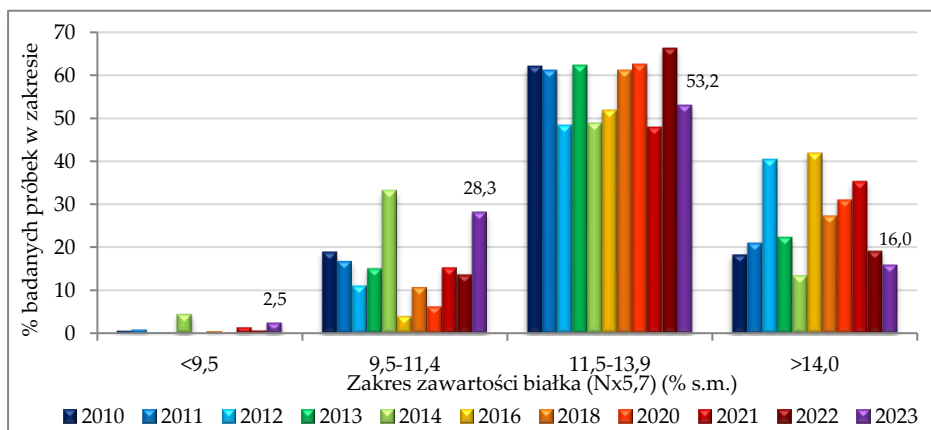
Gęstość ziarna w stanie zsypanym, charakteryzująca dorodność i wykształcenie ziarna, a tym samym pośrednio przydatność ziarna na cele przemiałowe, kształtowała się od 66,7 do 85,6 kg/hl. Średni poziom był nieznacznie niższy niż dla ziarna ze zbiorów 2022 r. (średnio 77,3 kg/hl), ale wyraźnie wyższy niż w 2021 r. (średnio 74,0 kg/hl). Dobrą wartość przemiałową (gęstość ziarna powyżej 76 kg/hl) wykazywało 63,5% badanych próbek ze zbiorów 2023 r. Niesatysfakcjonującym poziomem omawianego parametru – poniżej 72 kg/hl charakteryzowało się 6,1% badanych próbek ziarna. Minimalne wymagania określone w odniesieniu do ziarna pszenicy w regulacjach prawnych dotyczących skupu interwencyjnego UE (powyżej 73 kg/hl) spełniało 90,1% badanych próbek ziarna pszenicy.

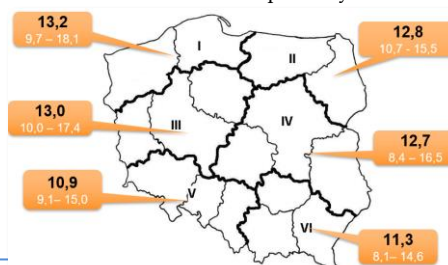
Procentowy udział wszystkich badanych próbek wykazujących gęstość ziarna w stanie zsypanym w określonym zakresie wartości w zależności od roku zbioru ziarna pszenicy

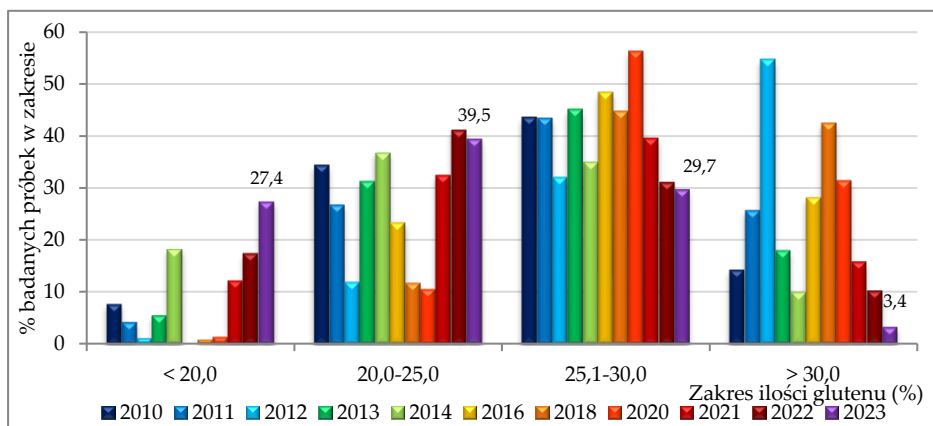
Zawartość białka w badanych próbkach ziarna pszenicy kształtowała się od 8,1 do 18,1% s.m. Spośród badanych próbek ziarna, jedynie 69% charakteryzowało się zawartością białka powyżej 11,5% s.m., a tylko 16% powyżej 14% s.m. Ziarno z tegorocznych zbiorów charakteryzowało się najniższym poziomem zawartości białka spośród badanych w ZPZiP IBPRS-PIB. Najwyższe średnie poziomy omawianego parametru stwierdzono dla ziarna ze zbiorów 2012 i 2016 roku (średnio 13,6% s.m.), natomiast najniższą zawartością białka cechowało się ziarno ze zbiorów 2014 roku (średnio 12,1% s.m.). Spośród ziarna pszenicy zbieranego w ostatnich latach w Polsce, zawartością białka powyżej 14% s.m. cechowało się przeważnie około 20-30% badanych próbek. Znakomita większość ziarna pszenicy (zazwyczaj 50-60% badanych próbek) charakteryzowała się zawartością białka w zakresie 11,5-13,9% s.m. Przeważnie 10-20% badanych próbek ziarna stanowiło ziarno o zawartości białka w zakresie 9,5-11,4% s.m.

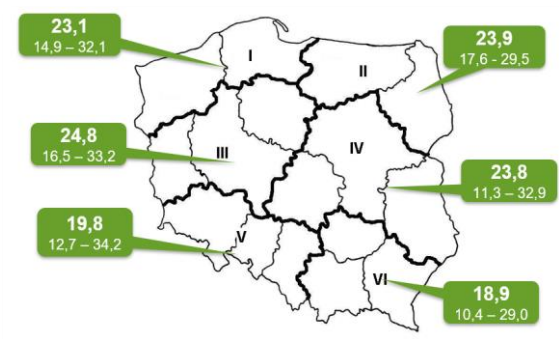
Procentowy udział wszystkich badanych próbek wykazujących zawartości białka w określonym zakresie wartości w zależności od roku zbioru ziarna pszenicy

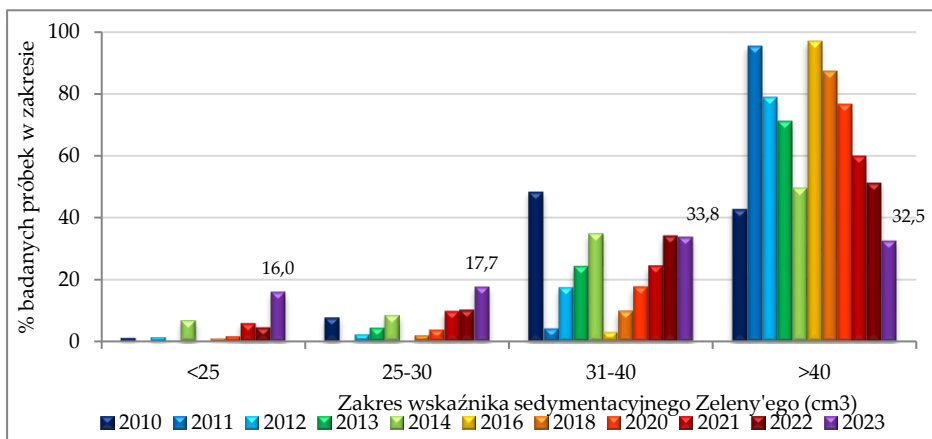
Ilość glutenu w badanych próbkach ziarna pszenicy kształtowała się od poniżej 13% do 34,2% (średnio 22,6%), najmniej korzystnym w omawianym okresie pod względem wykorzystania na cele piekarskie. W bieżącym sezonie ziarno słabej jakości, o ilości glutenu poniżej 20%, stanowi aż 27% ogólnej liczby badanych próbek ziarna, podczas gdy udział próbek ziarna o wysokiej ilości glutenu (powyżej 30%) stanowi jedynie 3%. Równie niską ilością glutenu cechowało się ziarno ze zbiorów 2014 roku. Natomiast wyższą ilością glutenu cechowało się ziarno ze zbiorów 2018 i 2012 roku (średnio odpowiednio 29,4 i 30,3%). Ziarno pszenicy przeznaczone do wykorzystania na cele chlebowe powinno charakteryzować się ilością glutenu nie mniejszą niż 26%.

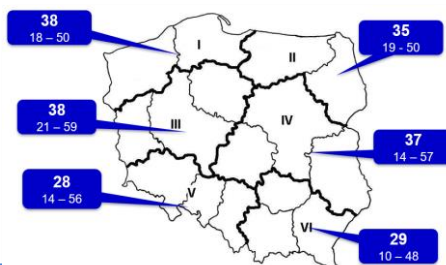
Procentowy udział wszystkich badanych próbek wykazujących ilość glutenu w określonym zakresie wartości w zależności od roku zbioru ziarna pszenicy

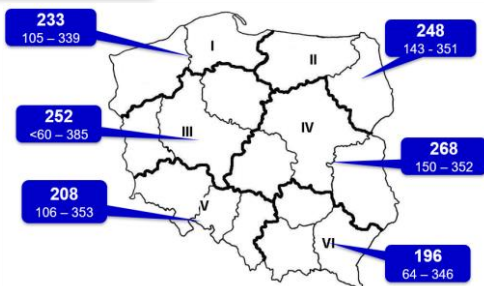
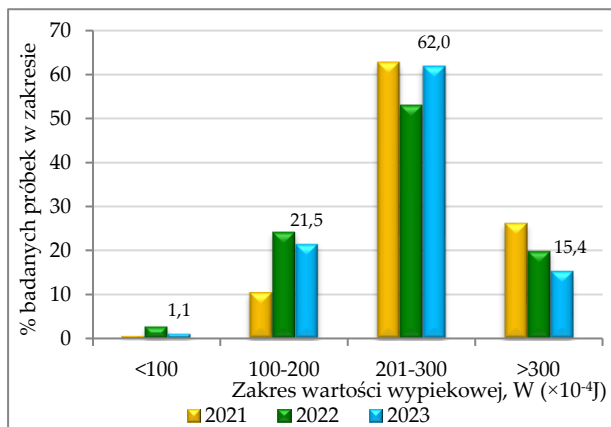
Wskaźnik sedymentacyjny Zeleny'ego kształtował się od 10 do 59 cm³ (średnio 35 cm³), który wskazuje na ziarno o najniższej jakości spośród badanych sezonów wegetacyjnych. Do 2023 r. najniższą wartością omawianego parametru określono dla ziarna ze zbiorów 2010 roku (średnio 39 cm³) i 2014 roku (średnio 40 cm³), a najwyższą – dla ziarna ze zbiorów 2016 roku (średnio 58 cm³) i 2011 roku (średnio 52 cm³). Tylko 32% badanych próbek ziarna ze zbiorów 2023 roku charakteryzowało się wskaźnikiem sedymentacyjnym Zeleny'ego powyżej 40 cm³, który wskazuje na potencjalną dużą przydatność ziarna pszenicy do produkcji mąki na cele wypiekowe. Jest to najniższy wynik w ciągu ostatnich lat. O niskiej jakości ziarna z tegorocznych zbiorów, wskazuje również duży udział próbek o wskaźniku sedymentacyjnym Zeleny'ego poniżej 25 cm³ – aż 16% badanych próbek w porównaniu do przeważnie poniżej 1%.

Procentowy udział wszystkich badanych próbek wykazujących wskaźnik sedymentacyjny Zeleny'ego w określonym zakresie wartości w zależności od roku zbioru ziarna pszenicy

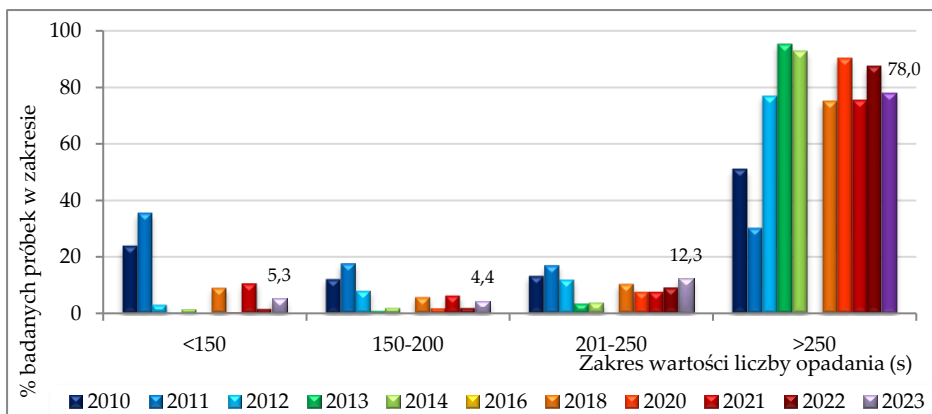

Ocena cech alweograficznych – parametr „W”: ziarno pszenicy ze zbiorów 2023 r. charakteryzowało się zróżnicowanym zakresem wartości wypiekowej „W” od <60 do $385 \times 10^4 \text{J}$. Tylko 15% badanych próbek ziarna charakteryzowało się wartością wypiekową „W” powyżej $300 \times 10^4 \text{J}$, która wskazuje na potencjalną dużą przydatność ziarna pszenicy do produkcji mąki na cele wypiekowe, m.in. wykorzystanie do produkcji bułek do hamburgerów, ciasta na pizzę, ciasta mrożonego lub chałek („W” w zakresie $300\text{--}400 \times 10^4 \text{J}$), lub jako polepszacz mąki uzyskanej z pszenicy słabszej („W” powyżej $400 \times 10^4 \text{J}$). 62% badanych próbek ziarna charakteryzowała się wartością wypiekową „W” od 201 do $300 \times 10^4 \text{J}$, która wskazuje na możliwość jego wykorzystania do produkcji chleba, pieczywa pszennego, pieczywa tostowego oraz francuskiego pieczywa typu „crescent”. Jednocześnie aż 22% badanych próbek ziarna charakteryzowało się wartością wypiekową „W” od 100 do $200 \times 10^4 \text{J}$, która wskazuje na potencjalne wykorzystanie uzyskanej z niego mąki na herbatniki, drobne pieczywo cukiernicze, biszkopty, bagietki oraz do użytku domowego.

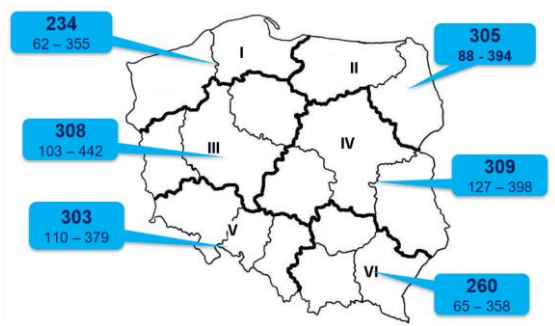

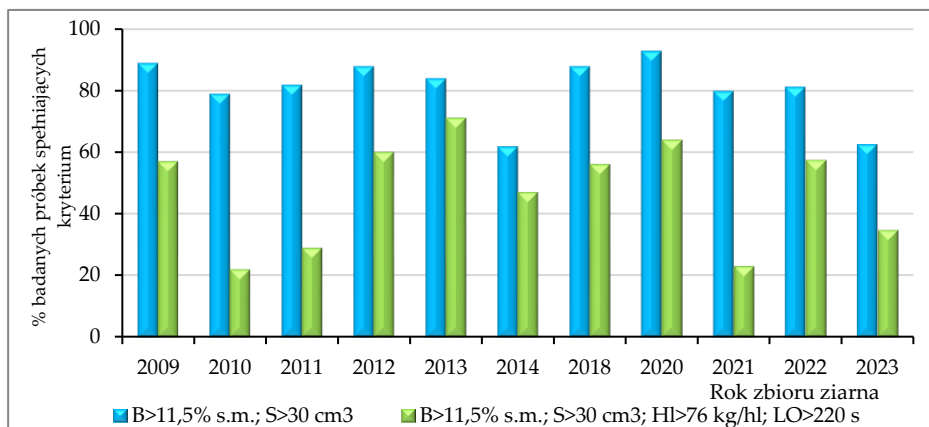
Liczba opadania badanych próbek pszenicy kształtowała się od 62 do 442 s (średnio 291 s). 78% badanych próbek ziarna charakteryzowało się wartością liczby opadania powyżej 250 s, która wskazuje na niską aktywność alfa-amylazy w ziarnie i jest optymalna zarówno z technologicznego punktu widzenia, jak i w aspekcie długotrwałego przechowywania ziarna. Korzystniej oceniono ziarno ze zbiorów 2013 i 2014 r. – ponad 90% badanych próbek ziarna wykazywało liczbę opadania >250 s. W przeciwieństwie do zbiorów 2021 roku, nie stwierdzono problemu związanego z dużym udziałem ziarna o niskiej liczbie opadania (poniżej 150 s), którą wykazuje w bieżącym sezonie ok. 5% badanych próbek. W 2010 i 2011 r. znaczna część ziarna (odpowiednio 23 i 35% badanych próbek) charakteryzowała się wysoką aktywnością alfa-amylazy (liczba opadania <150 s).

Procentowy udział wszystkich badanych próbek wykazujących liczbę opadania w określonym zakresie wartości w zależności od roku zbioru ziarna pszenicy

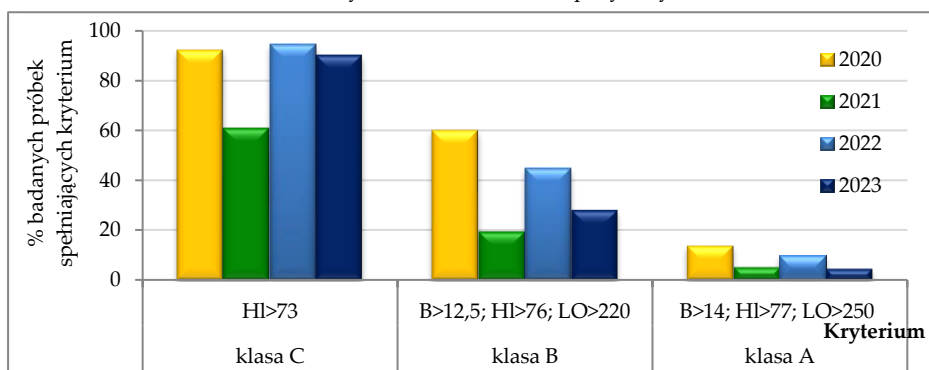
Kryteria oceny wartości wypiekowej i przemiałowej ziarna pszenicy

B - zaw. białka (Nx5,7); S - wsk. sedyment. Zeleny'ego; HI - gęstość ziarna w stanie zsypanym; LO - liczba opadania

Wymagania stawiane ziarnu na cele wypiekowe (uwzględniające zawartość białka >11,5% s.m. i wskaźnik sedyment. Zeleny'ego >30 cm³) spełniało 63% badanych próbek ziarna ze zbiorów 2023 r. Jednakże, uwzględniając w ocenie wartości technologicznej również gęstość ziarna w stanie zsypanym (>76 kg/hl) oraz liczbę opadania (>220 s), spośród badanych w 2023 roku próbek ziarna tylko 35% spełniało równocześnie cztery ww. wymagania.

Klasyfikacja jakościowa ziarna pszenicy ze zbiorów 2023 roku wg kryteriów określonych w wymaganiach jakościowych dla ziarna pszenicy kierowanego do obrotu w systemie aukcji w ramach Rynku Towarów Rolno-Spożywczych

B - zaw. białka (Nx5,7) (% s.m.), HI - gęstość ziarna w stanie zsypanym (kg/hl), LO - liczba opadania (s)

**INSTYTUT BIOTECHNOLOGII
PRZEMYSŁU ROLNO-SPOŻYWCZEGO
im. prof. Wacława Dąbrowskiego
PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY**

ZAKŁAD PRZETWÓRSTWA ZBÓŻ I PIEKARSTWA

---

ul. Rakowiecka 36, 02-532 Warszawa
T: +48 22 849 04 03, zpzip@ibprs.pl
www.ibprs.pl

ISBN 978-83-963861-5-1